

שבת קנז

משה שווערד

1. תידושי הריטב"א מסכת שבת דף קנו עמוד ב

הא דתנן מחתכין את הדלועים לפני בהמה. פרש"י ז"ל מחתכין את הדלועים התלושים, ומיהו סתמייהו לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם ע"כ, ונראה מדבריו דהא נמי בכלל פלוגתא דרבי יהודה ות"ק דהיינו רבי שמעון דפליגי במוקצה, ולא נהירא דהא ודאי ליכא (ח) מידי דחזי לאדם ולא חזי לבהמה דהא פת סתמא לאדם קיימא ובודאי לא אסר ר' יהודה לתת פתו לפני בהמה, ומה שאמרו דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, [אינו] אלא לענין דבר שהיה עומד למאכל אדם ונדחת בשבת ממאכל אדם והוא עומד למאכל בהמה, כגון נבלה שנתנבלה בשבת וכגון בני מעים דאסרוה וכיוצא בהם, אבל כל זמן שהן ראויים עדיין לאדם דכולי עלמא מותרים הם לבהמה דברי הכל, ואם תמצוי לומר דהא דלועים פלוגתא דת"ק ורבי יהודה מדנקט [לה] בהדי נבלה, יש לפרשה בדלועים שהיו רכין בבין השמשות וראויים למאכל אדם ונתקשו בשבת ואינם ראויים אלא למאכל בהמה דהוה דומיא דנבילה שנתנבלה בשבת, כנ"ל.

ובתוספות פירשו דמחתכין את הדלועין דנקט הכא אינו מן המחלוקת כלל אלא מילתא באפי נפשה היא לדברי הכל, ולא שמעינן דשוויי אוכלא או דמטרח באוכלא טרחינן, וכדפריש לה תלמודא לעיל בפרקין בפלוגתא דרב [הונא] ורב יהודה, ולפי פירוש רש"י תרווייהו איתנהו במתניתין גבי דלועים, פלוגתא דמוקצה ושריותא דחיתוך כרב יהודה או כרב הונא והיינו דאייתי ליה תלמודא התם.

2. הרא"ש על שבת פרק ארבעה ועשרים - סימן ה

גמ' איתמר אמר עולא הלכה כר' יהודה. ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דזוזי דרב אסר ושמואל שרי. ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוה מייתי טריפתא קמיה **ביומא טבא** לא הוה חזי לה אלא אקילקלתא אמר דלמא לא מיתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא. **מכאן מוכח דאין חלוק במוקצה בין שבת ליום טוב: ולא כדברי המפרשים דאנן סבירא לן במוקצה ביום טוב כרבי יהודה מדסתם לן תנא כוותיה ולא פסקינן כרבי שמעון אלא בשבת דסתם תנא כוותיה מחתכין את הדלועין לפני בהמה הואיל וחמיר טפי בשבת מיום טוב לא אתי לזלולי ביה** כדקאמר רב נחמן בריש מסכת יום טוב (דף ב.) דהא מוכח הכא דאין חלוק בין שבת ליום טוב מדמייתי ראיא דלוי סבר הלכה כר' יהודה במוקצה דמחתכין את הנבלה מהא דאית ליה מוקצה ביום טוב אלמא מאן דאית ליה כרבי יהודה ביום טוב אית ליה כוותיה נמי בשבת. ועוד דפריך בשמעתינן לר' יוחנן דפסיק הלכה כר' שמעון מההיא דאין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב. ומההיא דאין מבקעין דייק רב נחמן בריש מסכת יו"ט דביו"ט סתם לן תנא כר' יהודה והכא מייתי לה אמחתכין את הדלועין דאירי בשבת. אלא ודאי רב נחמן הוא דאיצטריך לשנויי הכי מתוך הדחק אבל כל שאר אמוראי דהתם דמפרשי טעמא דמתני' בענין אחר לא מיפליגי בין שבת ליום טוב. וכן פסק רש"י פרק המביא (דף לג.) גבי אין סומכין:

3. תוספות מסכת שבת דף קנו עמוד ב

ושמואל אמר הלכה כר"ש - תימה לר"י תרתי דשמואל למה לי דתיפוק ליה מההיא דכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה דשילהי פ"ק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י דמוקצה דהתם קיל ממוקצה דהכא.

4. שפת אמת על שבת דף קנו/ב

בתוס' ד"ה ושמואל כו' תימא לר"י תרתי דשמואל ל"ל כו'. וי"ל לפי הר"י בר"מ שכתבו התוס' כדיבור הקודם דגריס במתני' אם לא היתה נבלה מעיו"ט ואפי' ביו"ט שרי ת"ק דהוא ר"ש. א"כ שפיר צריך להא דשמואל להשמיענו דהלכה כר"ש אפי' ביו"ט. דהא מכרכי דזוזי הוי ס"ד דדוקא בשבת פסק כר"ש ולא ביו"ט כדמחלק הגמ' ריש ביצה

5. תוספות מסכת שבת דף קנו עמוד ב

תרגמא זעירי בבהמת קדשים - תימה לר"י היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש ע"כ איצטריך לאוקמה בבהמת קדשים כדמוכח פרק אין צדין (ביצה דף כז:): משום דמתני' נמי דיקא דקתני עלה ולא החלה שנטמאת מה חלה דקדשים

אף בהמה דקדשים ומכח האי דיוקא פריך התם למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ודחיק ר"י לתרץ דהכי קים ליה להש"ס שלא פירש זעירי כן אלא משום דבעי לאוקמה כר"ש, מ"ר.

6. תוספות ביצה דף ב/ב

אין מבקעין עצים לא מן הקורות וכו' לא מייתי מרישא דאין מבקעין קורות דהא מיירי בסואר של קורות דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ובהא כ"ע מודו אפי' ר' שמעון אלא מייתי מסיפא דלא מן הקורה שנשתברה וא"ת והא ר' שמעון אינו מתיר אלא ביושב ומצפה (לקמן ל:): וי"ל דה"נ הואיל ונשתברה בשבת מסתמא היתה רעועה מאתמול והוי כיושב ומצפה מתי תשבר קורתו ותהיה ראויה להסקה:

• עוד עיין חזו"א [או"ח מג: כא]

7. חכמת שלמה מסכת שבת דף קנו עמוד א

גמ' אין מבקעין עצים מן הקורות ולא כו' הוא כר' יוסי בר יהודה כצ"ל. ונ"ב פי' מסיים בה דברי ר' יוסי בר יהודה וכן פירש רש"י לעיל בסוף חבית גבי בבן חכנאי מתני לה ע"ש:

8. תוספות מסכת שבת דף קנו עמוד א

אין משקין ושוחטין את המדבריות - הוה מצי למימר דהני כגרוגרות וצמוקין דמיין כדאמר בפרק כירה (לעיל דף מה:).

9. חידושי הרמב"ן על מסכת שבת דף קנו/א

הא דאקשינן לר' יוחנן מיהא דתנן אין משקין ושוחטין את המדבריות. בדין הוא דהוה ליה לתרוצי דהני כגרוגרות וצמוקין דמו ומודה בהו ר' שמעון וכדאמרין בפ' כירה, אלא משמע דלא סבירא לן כי ההוא לישנא, והא דאמרין בר' יוחנן ואף ר' יוחנן סבר הלכה כר' שמעון לא מייתי בגמ' היכא שמיע ליה לר' יוחנן דודאי ר' יוחנן כר' שמעון פסק:

10. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קנו עמוד א

ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתניא בית שמאי אומרים מגביהין וכו' ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כרבי שמעון. דמוחלפת השיטה ור' יוחנן סבר לה כי הא דרב נחמן, ואע"ג דהא לאו סתמא הוא, מ"מ כיון שהם דברי בית הלל שהלכה כמותן בכל מקום הא עדיפא טפי (משאר) [מסתם] משנה...

11. רש"י מסכת קידושין דף נד עמוד ב

אלא לאו כר"מ - וב"ה כסתם משנה חשיב להו דהלכה כמותן.

12. שפת אמת על שבת דף קנו/א

בגמרא ממיתבי אין משקין ושוחטין את המדבריות כו' ר"י סתמא אחרינא אשכח כו'. קשה דהא מצי לחלק דבמוקצה לאכילה סבר כר"י ובמוקצה לטלטול סבר כר"ש כדלעיל בסוף פ' מפנין (קכ"ח) דאמר' כן לרב, וא"צ לומר דסתמי דמשניות פליגי אהדדי וצ"ע. [לפמ"ש הרשב"א שם דדוקא בדבר העומד לאכילה הוא דאמר' הכי אבל לא בדבר שאינו אלא לטלטול בלבד א"ש ול"ק מידי, אבל מדברי התוס' לעיל (י"ט ע"ב) גבי כרכי דזוזי מוכח דלא ס"ל לחלק בהכי קשה כנ"ל]:

13. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קנו עמוד א

פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר כל השבת כולה הלכה כרבי שמעון בר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר אפילו במוקצה מחמת מיאוס הלכה כרבי שמעון חוץ ממוקצה מחמת איסור. פירוש ע"כ הא דקאמרי כל השבת כולה דברים כפשוטן וכללא הוא דכילל לכל מה שנחלק[ו] ר' יהודה ור' שמעון, בין במוקצה בין בדבר שאין מתכוין, ובמלאכה שאינה צריכה לגופה, דאי במוקצה בלחוד עבד כללא מאי כל

השבת דנקט, ועוד דהא במוקצה לית הילכתא כותיה בכולהו, דהא איכא מאן דמפיק מוקצה מחמת איסור ואיכא מאן דמפיק מכללא אפילו מוקצה מחמת מיאוס ומאי בכל השבת, ועוד דאילו כן, למ"ד אין הלכה כמותו במוקצה מחמת (מיאוס) [איסור] והלכה כמותו במוקצה מחמת (איסור) [מיאוס] למה פסקו כאן הלכה כרבי שמעון והוצרכו למעט ולהוציא מחמת חסרון כיס, לימא הלכה כרבי מאיר דאית ליה הכין בפרק כירה (מ"ד א'), אלא ודאי כללא כיוול בכל מחלוקות ר' יהודה ורבי שמעון, וכן פירש רבינו הגדול ז"ל, וכן פסקו ר"ח והראב"ד ז"ל דהילכתא כרבי שמעון אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה מכיון דרב אחא ורבינא הכין סבירא להו.

14. שפת אמת על שבת דף קנז/א

שם בגמ' ר"א ורבינא כו' ממוקצה מחמת מיאוס כו' ממוקצה מחמת איסור. י"ל דפליגי אהדדי דהאי לית לי' דהאי דמ"ד מוקצה מחמת מיאוס אסור במוקצה מחמת איסור מותר. [כדאמרי' בחולין (י"ד ע"ב) אימור כו' במוקצה מחמת מיאוס כו' מחמת איסור מי שמעת לי'] ומאן דאוסר במוקצה מחמת איסור מתיר במחמת מיאוס, אך הר"ן לא פי' כן אלא דהאוסר מחמת מיאוס כ"ש דאוסר מחמת איסור ע"ש [ובתוס' בחולין שם דמחמת איסור חמור ממחמת מיאוס והתם דיחויא בעלמא הוא ע"ש]:

15. תוספות יום טוב מסכת שבת פרק כד משנה ה

ונשאלין לחכם - לפי שהנדר המותר ע"י חכם צריך חקירה על החרטה אם היא מעיקרא ועל הפתח אם פותחין בה הילכך תני נשאלין שהחכם שואל בהם וכיוצא באלה אבל הפרה דלאשה הניחו כל' הכתוב (במדבר ל') הפר יפר שא"צ שאלה:

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

ומעשה בימי אביו של ר' צדוק וכו'. כתב
בחדש האביב דלא היה מפורסם כל
כך, והיה מתכבד ע"י בנו לכן קתני כן. וכזה
כתב בספר האשכול (הל' מקואות סי' נט)
דלכן נקרא אביו דשמואל, ולא נקרא בשמו
האמיתי, משום דשמואל היה גדול מאביו
בתורה ובחכמה, ולכן הראוהו על שם בנו.

17. ר"ן מסכת נדרים דף עז עמוד א

מפירין נדרים בשבת לצורך השבת - הא דקתני לצורך השבת אכולה מתניתין קאי דאפי' הפרה דוקא לצורך השבת או דלמא אפי' שלא לצורך השבת דלא קאי אלא אשאלה משום דכיון דצריך חכם או שלשה הדיוטות מיחזי כדניא א"נ שאין שעה עוברת לשאלה.

18. רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכה ו

מפליגין בים הגדול בערב שבת לדבר מצוה ופוסק עמו לשבות ואינו שובת, ומפירין נדרים בשבת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת, ונשאלין לחכם על הנדרים שהן לצורך השבת ומתירין אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קודם השבת שדברים אלו מצוה הן.

19. מגיד משנה הלכות שבת פרק כד

ומפירין נדרים וכו'. ונשאלין לנדרים וכו'. משנה במי שהחשיך (דף קנ"ו) ומסקנא בהל' שההפרה מותרת אפי' בדברים שאינן לצורך השבת והשאלה דוקא בדברים שהם לצורך השבת, והטעם מפני שאין לשאלה עת קבוע ויש להפרת האב והבעל זמן ידוע כל אותו היום ששמעו ולא מעת לעת כמבואר פי"ג מהלכות נדרים ואם לא יפרו בשבת שוב לא יוכלו להפר וכן מבואר בגמרא ובהלכות. ומ"ש אע"פ שהיה להם פנאי להתירם מבואר בגמרא שם:

20. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמא סעיף א

מתירים נדרים בשבת אם הם לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול או שלא לשתות, * אע"פ שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת; אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפי' שאינם לצורך השבת, מפני שאם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם.

21. ביאור הלכה סימן שמא

* אע"פ שהיה לו פנאי להתירם - ומסתברא דלכתחלה יפירם בע"ש אך דבדיעבד אין קונסין אותו בשביל זה:

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

האידינא, שוב אינו מיפר. יש להקשות מאי הפסד יש אם לא יפר היום, הא אפשר שתלך למחר לב"ד ויתירו לה. וכתב בחי' הר"ן, שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. וכ"כ במאירי בשם מפרשי ההלכות. ועי' בשטמ"ק מס' כתובות (עה). בשם הריטב"א, שהקשה, ותעשה האשה לבעלה שיהיה שליח במקומה. ותיקן, דאפ"ה אינו רוצה שידעו הב"ד

בנדריה. ובשו"ע (יו"ד סי' רלד סנ"ו) כתב, דהבעל נעשה שליח לשאול על נדרי אשתו, משום דאשתו כגופו, ובלבד שימצא כל השלש המתירים מקובצים, אבל הוא לא יקבצם. והטעם דעי"כ יתפרסם, ושמא אינה רוצה שתתפרסם.

23. תוספות מסכת נדרים דף כג עמוד ב

ואת דרשת ליה בפירקא - מכאן משמע דרבא מודה בשכח מעיקרא דאי לא אמר אלא דוקא שכח במקצת מאי קאמר שלא ינהוג קלות ראש בנדרים והא אין רגילות שיהא זכור במקצת ושכוח במקצת, מתוך שמעתין מוחק ר"ת מה שכתוב במחזורים בכל נדרי מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה וסבורים הם שמתירין נדרים משנה שעברה וטועין [1] חזא בכל התרת נדרים בעי חרטה מעיקרא לכל הפחות והרי אין אנו פותחין בשום חרטה [2] ועוד דבעי יחיד מומחה או ג' הדיוטות וליכא [3] ועוד שהלכה כרב פפא דהוא בתראה דאמר פרק השולח (גיטין דף לה): צריך לפרט הנדר ואנן לא עבדינן הכי [4] ועוד דנודר עצמו אי אפשר לו להתיר לכך נראה לו להגיה מיוה"כ זה עד יוה"כ הבא עלינו לטובה ונדרים של שנה הבאה הוא דשרינן וסמך לדבר דתנן הרוצה שלא יתקיימו נדריו כו' ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר ואפילו רבא נמי מודה בזה

24. טור אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תריט

ונוהגין לאומרו קודם ברכו משום דאמרי' (שבת קנז א) אין נשאלין לנדרים בשבת אלא לצורך השבת

25. שו"ת הריב"ש סימן שצד

... וההיא: דאין נשאלין לנדרים בשבת, אלא לצורך השבת (שבת קנ"ז); אולי יאמר הרא"ש ז"ל ג"כ: שכיון שאין זה רק למה שעבר כדי שיתכפר לו, והיום הוא יום סליחה וכפרה; לצורך היום חשיב ליה. או יאמר: שהם אומרים אותו, קודם ברכת זמן; ועדיין לא קבלו י"ט עליהם. וזהו המוזכר בנוסח: מיום הכפורים הבא עלינו; דמשמע: שלא חל עדיין...

26. שו"ע אורח חיים - סימן תריט

(א) ליל יום הכיפורים נוהגים שאומר שליח צבור: בשיבה של מעלה ובישיבה של מטה, על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. ונוהגים שאומר: כל נדרי וכו', ואחר כך אומר: שהחינו, בלא כוס: הגה - ואח"כ מתפללים ערבית. ונוהגים לומר כל נדרי בעודו יום...

27. ספר מגן אברהם על או"ת סימן תריט:

(ה) בעודו יום. אע"ג דאנו מתנין על להבא מ"מ דמי קצת להפרת נדרים שאין מפירין בשבת וי"ט:

28. ביאור הגר"א אורח חיים סימן תריט

ונוהגים כו'. לגי' הראשונים דאין נשאלין לנדרים אלא לצורך היום כמ"ש בסוף שבת וגי' הראשונים היא עיקר כמ"ש הרא"ש ועמ"א:]

29. שיחות ליום הכפורים מהרב אביגדור נבנצאל (ע' ל"ה-ל"ו):

התרת-נדורים היא הפעולה היחידה שבה אנו מתקנים את העבר, פועלים למפרע ומוחקים את הנדר כאילו לא היה כלל בעולם. לכן, מקומה העיקרי הוא דווקא ביום הכפורים, יום בו מתגלה האור הגנוז, הטומן בחובו את סוד העולם שמעל לזמן (אמנם מכוח יום זה, אפשר להתיר נדרים בכל ימות שנה, וכפי שאמרנו לעיל בעניין בתשובה).

30. ביאור הלכה סימן שיז סעיף ה

* עניבה מותר וכו' - ר"ל אפילו מהדקו יפה ודעתו שיתקיים כן תמיד עיין בריש פרק ואלו קשרים בגמרא. ואגב אבאר עוד דין אחד שראיתי ברמב"ם והעתקתי במ"ב לענין עשיית קשר ממאכל בהמה וז"ל הרמב"ם שם כל שראוי למאכל בהמה מותר לקשור אותו בשבת לפיכך אם נפסקה רצועת סנדלו בכרמלית נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה וכורך עליו וקושר עכ"ל ויש להקשות דלכאורה סותר את עצמו דלקמיה בהלכה וי"ו כתב דמותר לקשור קשר שאינו של קיימא לדבר מצוה ומקור הדין כתב הרה"מ דהוא נובע משבת קנ"ז דאיתא שם ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת והלא שם איתא דקשרו את המקידה בגמי וע"ש ברש"י דהכונה בגמי לח וא"כ לדברי הרמב"ם הנ"ל אין שם קשר ע"ז כלל וכנ"ל וא"כ מאי ראייה מייתי שמוותר לעשות קשר שאינו של קיימא מדאורייתא [היינו להרמב"ם אפילו הוא מעשה אומן] לדבר מצוה וע"כ צ"ל דס"ל להרמב"ם דלא כרש"י אלא דהמעשה היה בגמי יבש שאינו ראוי שוב למאכל בהמה וס"ל דבגמי יבש יש בו משום קשר עכ"פ מדרבנן היכא דעושה מעשה אומן ואפשר עוד דאית ביה ג"כ איסור דאורייתא היכא דעושה ג"כ קשר של קיימא ולרש"י שכתב דהמעשה היה בגמי לח דחוי למאכל בהמה אפשר דס"ל באמת דלא היה שם קשר כלל ע"פ דין ואפילו קשר דרבנן וכמו שפירש"י דלא מבטל ליה ומה שאמר אח"כ מדבריהם למדנו שקושרין בשבת היינו גוף הדין דקשר שאינו של קיימא כלל מותר לכתחלה ולא איירי בקשר שהוא של קיימא קצת דאיסור בעלמא מדרבנן ולהתירו כגון משום צורך מצוה וכן צידד בספר בית מאיר לדעת רש"י וכמו שכתבתי בשמו במשנה ברורה. והנה לפי מה שביארנו ותירצנו דברי הרמב"ם יקשה מאד דברי הח"א דמתחיל בס"ח בדברי הרמב"ם ומסיים דבריו לשיטת רש"י ועיין בסימן שכ"ד ס"ד בהג"ה דמוכת דגם באוכלי בהמה יש קושר ומתיר וכן משמע מלשון רש"י שבת קנ"ז ע"ב ד"ה בגמי וכן משמע דעת הרמ"ך המובא בכ"מ בפרק עשירי מהלכות שבת ע"ש:

31. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף קנז עמוד ב

אמר ליה מתעסק בעלמא אנא. כלומר איני מתכוין למדוד אלא מתעסק בעלמא אנא ואיני צריך לדעת מדת המים, ומסתברא דאפילו מדידה דמצוה לא שרינן אלא כשהיא לצורך השבת, ואע"ג דחשבינן חשבונות של מצוה וכל הנהו דפרק שואל (לעיל ק"נ א'), התם דיבור והלוך בעלמא הוא דשרי [אבל] לעשות מעשה משקל ומדה לית לן בה למשרי כיון דאפשר ליה לא[חר השבת].

32. מהרש"א על שבת דף קנז/ב

בד"ה מתעסק שלא לצורך כו' עכ"ל. דאין פירושו מתעסק לצורך היתר ועלה לו איסור כמו שנתכוין לחתוך תלוש וחתך את המחובר דקרי ליה מתעסק דהכא לא נתכוין כלל אלא מתעסק שלא לצורך וזה שדקדק לומר מתעסק בעלמא אנא וק"ל:

33. רבי ניסים גאון על שבת דף קנז/ב

אמר ליה אנא מתעסק בעלמא אנא. עיקר שלו כבר פירשנו בפרק כלל גדול שהמתעסק פטור לענין שבת כמו שאמרו נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ובגמרא דהזורק דבני מערבא (סוף פירקא) גרסי המתעסק בשבת פטור היך עבידה אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור:

34. שו"ת רע"א - קמא - סימן ח

וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים [בס"ל ת"ל] הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה: ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עלין: וחשבת להביא ראי' ממה דאמרינן ברכות [דף כ'] המוציא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ופסקינן [וכ"ה בש"ע] דאם הוא א"י שיש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו אפילו בשוק לפשוטו, ואמאי הא כיון דא"י שבבגדו כלאים, הוי מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הבריות, אלא ע"כ דמתעסק הוי ג"כ איסור דאורייתא, אלא דלא חייבה תורה קרבן עליו: אמנם יש לדחות, דכלאים דהאיסור הנאת חימום הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייב, אך מ"מ העיקר נ"ל כמ"ש: ובזה מוכן לי דברי תוס' פ"ק דשבת [דף י"א ד"ה שמא ישכח ויצא] אליבא דרבא וכו' מבואר מדבריהם דלאביי דגור גזירה לגזירה היה ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן, ובפשוטו תמוה איך שייך דיאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולאיהו ענין יאסרו חכמים לעשות כן הא כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב שהוא תלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן:

ולפי הנ"ל דמתעסק הוי ככל מילי עבירה אלא דמקרי שגגת עבירה, ובכה"ג גזו"כ לפטרו מחטאת אבל עבירה יש כאן אלא דמ"מ בשבת כיון דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת, [ומה"ט נקטו בדבריהם מלאכת שבת ולא נקטו מתעסק, דמצד מתעסק ה' מלאכה דאורייתא, רק מטעם מלאכת מחשבת הוא דרבנן] ובזה שפיר כתבו דלאביי ה' ניהא דאסור מדרבנן, היינו דרבנן אמרו אף בלא מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן לענין מלאכה שא"צ לגופה וכדומה, וא"כ גם זו דלא ידע מהמחט מצד מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן, וממילא אף דהוא מתעסק הוי שגגת מלאכה דרבנן, ודוק:

35. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קנז/ב

עולא איקלע לבי ריש גלות. יש להקשות למאי אצטריך הש"ס ללמדנו דאקלע לבי ריש גלותא, והוה ליה למימר עולא חזייה לרבה וכו', ונראה לי בס"ד דבלאו הכי יש להקשות איך חשד עולא לרבה שהיה אדם גדול בתורה שיעשה דבר שלא כדיון, והיה לו לדון מדעתו דמתעסק בעלמא הוה, לכך אשמועינן הש"ס דראהו בבית ריש גלותא ששם נמצאים בני אדם הרבה, וחשש שמא הם ילמדו היתר במדידה דלאו מצוה, דאין יודעין שהוא מתעסק בעלמא, לכך הוצרך לערער עליו כדי שישב לו האמת ובוזה לא יטעו הרואין, ואין הכי נמי אם היה רואהו בביתו לבדו לא היה מקשה לו כלום, כי היה דן הדבר כמו שהיה שהוא מתעסק בעלמא:

36. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קנז/ב

שם א"ל מתעסק בעלמא אנא. יש להקשות איש קדוש א-להים כרבה בר רב הונא איך יתעסק ביום שבת קודש בעסק שלא לצורך, דהא מסתמא היה מודד באיזה כלי שבידו, וקיימא לו אין כלי של היתר ניטל בשבת אלא לצורך חוץ מן אוכלין וספרים כנוצר בש"ע, ואפילו אם נאמר שהיה מודד באצבעותיו או בדבר שהוא אוכל, עם כל זה איך יתכן שיאבד רגעי הזמן של שבת קודש על מגן, ונראה לי בס"ד דכי הוא היה יושב בגיגית מלאה מים כדי להקר שהיה צריך לכך מרוב החום שגם זה הוא עונג שבת, ולהיותו יושב ערום בתוך המים שהיו צלולין לא היה אפשר שיעסוק בתורה אפילו בהרהור, והוא אינו רוצה לישב במים בטל לגמרי וחושש פן יעבור בלבו הרהורים של חול, לכך הוכרח להיות מתעסק בעלמא במדידה שאינה צריכה כדי שיפנה לבו לזאת עד שיעבור זמן ישיבתו במים שם. ובזה יובן בס"ד טעם לפירוש רש"י שפירש גיגית מלאה מים ולא כתב גיגית של מים, לרמוז שישבתו שם היה לו בה צורך כדי לישב תוך המים שהוא להקר, ועוד אמרתי טעם אחר למה שכתב רש"י מלאה מים, דייק לה ממה שכתוב וקא משח ליה ולא אמר משח לה דהוה משמע על הגיגית:

37. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קנז/ב

ועל דרך המוסר נראה לי בס"ד דגופו של אדם נקרא עולם, וכמו שכתוב בתיקונים על מאמר נחא לך דאחרביה לעלמא בעובדא דר"א בן פדת, ולזה אמר מתעסק בעלמא אנא, פירוש מתעסק בגופי דנקרא עלמא לעורר בלבי תוכחת מוסר בישיבתי תוך המים בגיגית זו, והוא שהיה מצייר אותה בישיבתו תוך המים שאין גוף האדם מתקיים אלא בישיבתו בבית המדרש ששם הוא באר מים חיים זו התורה שנמשלה למים והגיגית שבתוכה, המים היא בית המדרש שלומדים תורה שבעל פה שהיא בחינת דוד, ולכן בית המדרש נקרא בית דוד, ועיין בזוהר שמות דף קנ"ו בשעתא דמית דוד מלכא כניסת סיהרא נהוראה ואורייתא דבעל פה כניסת נהורא, וכד הוה כנישו דתורה שבעל פה אצטריך למנעל תרעי דאורייתא עיין שם, ולכן בית המדרש נקרא בית דוד שבו תורה שבעל פה שה"ס המלכות הנקראת דוד, כמו שכתוב בזוהר הקדוש דוד אחרא אית ליה לקב"ה, והנה בית דוד עולה מספר גיגית, ובישיבתו תוך הגיגית של מים הרומז לבית המדרש שיש בו תורה שבעל פה הנקראת מים, היה מודד את המים בידו לעשות פועל דמיוני לחלקם ארבעה חלקים כנגד ארבעה נהרות שהם פרד"ס שיש בתורה שבעל פה והנהר הרביעי הוא פרת זה חלק הסוד שמימיו פרים ורבים יותר, והוא הגדול דכתיב [בראשית ט"ו י"ח] והנהר הגדול נהר פרת, והוא פרת דמעיקרא, וכל זה היה מצייר במחשבתו במדידה שהיה עושה בידו, כדי לעורר אהבת התורה בגופו הנקרא עלמא כאמור...

והנה נרמזו ראש וסוף אותיות התורה במסכת שבת, לרמוז המקיים שבת כהלכתו זוכה שיריקו לו שפע מן כ"ב צינורות, כי ידוע טעם שאומרים פסוקי אשת חיל שהם ע"ס כ"ב אותיות בהכנסת שבת, בעד כ"ב צינורות הנפתחים בהכנסת שבת ומריקים שפע כנוצר בסידור רבינו הרש"ש ז"ל. ובזה יובן הכתוב [שמות ל"א ט"ז] ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, תיבת את רומז לכ"ב צינורות שהם כ"ב אותיות מן אל"ף ועד תי"ו הנזולים לישראל שפע טובה וברכה וחיים, גם את להורות שהמשמר שבת כאלו קיים כל התורה כולה מאל"ף ועד תי"ו תורת חיים: